

La invasió ianqui de les Illes

MIQUEL PAYERAS

Quan el 15 de febrer de 1898 explotà el cuirassat nord-americà *Maine* al port de l'Havana, la premsa d'aquell país en féu responsable Espanya i exigí insistentment la declaració de guerra. El govern de Madrid, sabent que la guerra era inevitable, començà tot d'una els preparatius de defensa. Ordenà a la flota més gran de l'armada que es preparés per a salpar cap a Cuba a fer front al segur atac de la dels Estats Units. A més, inicià el reforçament de les defenses costaneres, en especial de Canàries i Balears perquè pensava –igual que les cancelleries de París, Berlín i Moscou– que el govern ianqui podria voler quedar-se-les per així assolir, juntament amb el seu aliat britànic, l'eix estratègic militar Canàries-Gibraltar-Balears.

El mateix mes de febrer i durant tot el març no pararen d'arribar reforços (homes, artilleria i material), la tropa aquarterada començà a fer instrucció

Fa cent quinze anys, enmig de la guerra entre Espanya i els Estats Units, a les Illes tothom esperava la invasió dels ianquis.

de combat per defensar les ciutats illenques, un esquadró de cavalleria cavalcava per totes les localitats mallorquines per transmetre sensació de control i seguretat...

El mes d'abril les coses es posen més negres. El govern dels Estats Units incrementa la pressió contra l'espanyol, i l'insta a abandonar Cuba i Puerto Rico. El de Madrid fa desesperats intents diplomàtics davant de tercers governs –el Vaticà i tot– perquè intentin aplacar les ambicions del ianqui. Fracassa. El 25 d'abril el Congrés dels Estats Units aprova la declaració de guerra a Espanya.

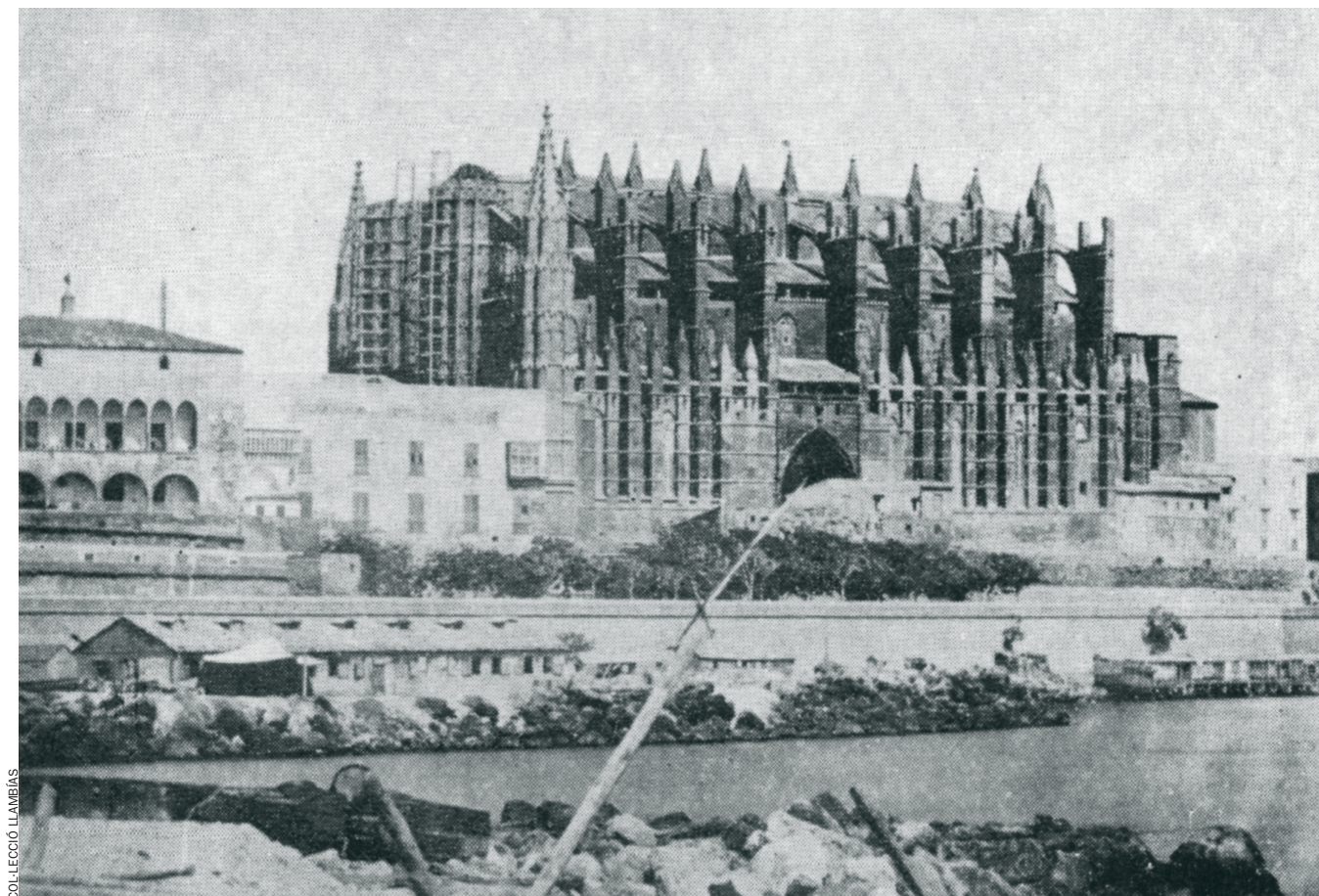
La por de maig i juny. Durant els mesos de maig i juny la por que els Estats Units ataquessin les Illes es va convertint en certesa. L'activitat militar es torna frenètica. Es construeixen posicions fortificades i degudament artillades en zones estratègiques de les costes mallorquines, es minen els ports de Maó, Palma i Eivissa, es caven trinxeres –amb metralladores i canons– a la rodalia del castell de Bellver, igual que sobre les murades de Palma. Les tres capitals insulars veuen com els seus monuments històrics i artístics són protegits del futur bombardeig ianqui per muntanyes de sacs plens de terra o d'arena. Pels respectius carrers patul·len grups de soldats d'infanteria armats fins a les dents. L'Ajuntament de Palma organitza el Batalló de Voluntaris per ajudar els soldats i els serveis sanitaris militars, i també els bombers, quan es produeixi l'atac. Arriba una companyia de telecomunicacions que comença tot d'una a estendre quilòmetres de cable telegràfic per assegurar les comunicacions militars quan sigui detectada l'armada enemiga a l'horitzó...

El Comandament de Marina de Balears ordenà que els armadors de vaixells de vapor de més de mil tones s'inscrivissin en el "registre d'auxiliars de la marina de guerra" per passar a ser transport militar i, si volien, dedicar-se al cors. La Capitania General de les Illes fa saber que el darrer contingent de reclutes que havia de salpar cap a Cuba i, una part, cap a Filipines, es quedarà a les Illes per a la defensa i, entre altres mesures, ordena construir ponts llevadissos a totes les portes d'entrada de la murada de Palma, per si fos necessari fer explotar els permanents de pedra i així dificultar l'accés a la capital de les forces de terra invasores; ordena el desallotjament dels convents de monges perquè s'hi puguin instal·lar els soldats nous; anuncia el control militar d'algunes locomotores i combois del tren de Mallorca...

Durant aquell mes de maig la guarnició de les Balears suma aviat 9.950 ho-

L'explosió del *Maine* a la badia de l'Havana va ser el detonant de la guerra amb els Estats Units.

COL·LECCIÓ LLAMBEÍAS

Tots els monuments històrics de les Illes, com ara la seu de Palma, van ser protegits per por d'un atac dels Estats Units.

mes: 8.000 en dos regiments d'infanteria; 1.000 del Vuitè Batalló d'Artilleria 150 del Primer Esquadró de Caçadors de Cavalleria; 250 de la Companyia d'Enginyers i Sapadors Minadors; 50 de Sanitat Militar; 100 d'Administració Militar i 400 efectius de reforç de la Guàrdia Civil i els Carrabiners. Així mateix, l'autoritat militar disposa de plans per a decretar una lleva extraordinària de 2.000 al·lots illencs, la qual cosa posa en coneixement dels interessats, i els ordena d'estar en disposició d'incorporar-s'hi immediatament.

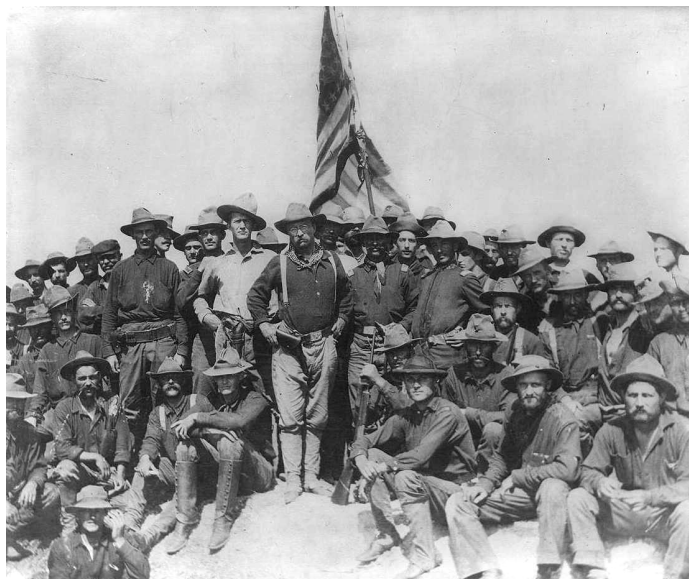
Els ciutadans prenen consciència durant aquell mes que l'atac ianqui és quasi segur. El dia 2 el diari *La Última Hora* reflecteix el que diu la premsa de París i Roma: "Preocupa la intenció que s'atribueix als Estats Units d'apoderar-se de sorpresa de la capital de les Balears". El diari *La Almudaina* s'apunta a la tesi: "L'atac des de l'estranger a les nostres illes no és cosa que sigui impossible". El periòdic *La Unión Republicana*, al cap

d'uns dies ja constata que "moltes famílies d'aquesta ciutat [Palma], vistes les circumstàncies, es van traslladant als seus casals de l'interior [de l'illa] o a l'estranger". Obviament, les que partien eren les famílies de més alt poder adquisitiu. Les altres, la immensa majoria, que no tenia cap casal a l'interior on anar i encara menys podia anar-se'n a l'estranger, esperava esdevenir, amb la por al cos. El 9 de juny la premsa de Palma publica que el bisbat té plans per a desallotjar les monges tancades per por "de l'atac que es produirà aviat". No hi havia cap notícia que fos tranquil·litzadora. El dia 20 va salpar des del port de Sóller, amb destinació a Marsella, el *León de Oro*, amb "un gran nombre de passatgers com poques vegades s'havia vist abans", reportava *La Última Hora*. Qui podia, marxava.

El pànic de juliol. El dia 3 de juliol, la suposadament poderosa flota espanyola enviada al Carib per de-

fensar Cuba dels Estats Units és totalment destruïda per l'US Navy. A partir d'aquí queda clar que la guerra ja és perduda i, pitjor encara, que res s'interposa entre la segona flota atlàntica ianqui i les costes espanyoles.

El dia 12 el *Diario de Barcelona* demana al govern, en el seu editorial, si "no deu ser més oneros [que rendir-se] que la bandera americana onegi en alguna de les illes Canàries o Balears". L'endemà, *La Última Hora* constata que "moltes famílies continuen desfilant [de Palma] cap a l'interior de l'illa per temor dels trets que pugui fer l'esquadra nord-americana". El 14 és el torn del bisbat, el qual, a través del Butlletí Oficial Eclesiàstic de la Província, ordena el desallotjament de les monges tancades de Palma, que marxen a refugiar-se a cases de la noblesa que les acull a l'interior de l'illa. Després d'això ningú no dubta que l'atac és imminent, perquè mai no s'havien mogut les monges tancades de les seves clausures.

Les tropes nord-americanes (foto de la dreta) derrotaren les forces espanyoles a Cuba, Puerto Rico i les Filipines.

El dia 15 el govern decreta “la suspensió de les garanties constitucionals” alhora que arriba la notícia de la caiguda en mans nord-americanes de Santiago de Cuba. La por esdevé pànic. I el pànic muda en terror indescriptible quan el dia 17 de juliol arriba la mala nova, no per esperada menys temuda. La central telegràfica de Palma rep un cable, datat a Algesires, de paternitat desconeguda: la flota americana ha estat vista superant l'estret de Gibraltar, Mediterrani endins rumb a les Illes.

A mitjan matí la notícia corre per tot Palma com si fos pólvora. L'endemà el vesper *El Balear* narra que “el pànic que regna entre els veïnats és indescriptible; durant l'horabaixa d'ahir i tota la nit, i igualment el matí d'avui, s'han vist transitar carros i carruatges carregats de mobles i passatgers que es dirigeixen cap a l'interior de l'illa (...) es calcula en unes 5.000 persones les que han abandonat ja la ciutat”. És a dir, quasi el 10% de la població total de Palma. I el pànic només havia fet que començar.

El mateix 18, durant tota la tarda i la nit, els ciutadans amb menys mitjans econòmics, en veure fugir els qui tenien carros i carruatges, i també els qui pogueren pagar el tren —que anava a vessar— cap a Inca, se sumaren a l'èxode. A peu, amb el que podien portar a sobre, sortien de casa i omplien les carreteres cap a l'interior. El caos era total. “A la cuneta de qualsevol camí, sota un envelat improvisat, s'hi amun-

teguen famílies senceres, passant la nit al ras”, constatava *La Almudaina*.

El dia 19, el periòdic *La Correspondencia*, es demana, irritat, “què és això? (...) Basta un rumor perquè la por (...) acusi l'esperit pusil·lànim de tot un poble (...) Els qui parteixen, que ho sàpiguen: mereixen vestir de dones”. Poc importaven els insults als qui se n'anaven, morts de por, a buscar refugi. No els faltava raó per a ser porucs: el capità general emeté un ban el mateix dia 19 en què activava l'estat de màxim risc davant l'atac imminent, i ordenava, entre altres coses, preparar la voladura dels ponts d'entrada a Palma. La reacció popular al ban va ser una fugida massiva de Palma i d'altres localitats costaneres cap a l'interior de cada illa. Tan massiva fou que a l'horabaixa un altre ban de l'autoritat militar prohibia marxar a “forners, sanitaris” i altres professionals “el concurs” dels quals “serà necessari en les pròximes hores”. La histèria ja era total.

L'endemà, el dia 20, *La Almudaina*, al cap de tres dies de pànic, intenta tranquil·litzar dient que la flota enemiga no ha estat vista enlloc per ningú. Però el 21 i 22 continuen buidant-se les ciutats i els pobles costaners, malgrat que l'enemic no acabi d'arribar. El 24, a la fi, el govern de Madrid ordena la desactivació de l'alerta. A poc a poc, torna la calma.

El setembre següent, enmig de les converses de pau, els negociadors

nord-americanos plantejaren la intenció de tenir bases militars a Canàries i Balears, però en el complex joc d'escacs que eren les relacions diplomàtiques a l'Europa d'aleshores, varen decidir a la fi no alterar l'*statu quo*. No obstant això, aquests avatars de poc interessaven a Balears, on per uns dies del mes de juliol molts estigueren convençuts que la bandera de les barres i les estrelles onejaria al més alt del Palau dels Reis de Mallorca, en lloc de l'espanyola.

Per sort o per desgràcia, no va ser així.

MIQUEL PAYERAS

Va ser parit a Palma dos anys abans de l'assassinat de J. F. K. Inútil per als estudis, encara no enten com li regalaren

els títols d'història i de periodisme i comunicació. Des de molt jove, conscient que no faria res de profit a la vida, volia fer de periodista, però va acabar destrossant la docència. Fins que un dia -explica- un amic li presentà un valencià amb bigoti que li digué: “Tu faràs de periodista per a mi”. Vint-i-no sé quants anys més tard, segueix a EL TEMPS. També ha perpetrat llibres, televisió, ràdio i, encara ara, opinió en dos diaris de Palma.